

УДК 658.2

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/168-14>**Шварц І. В.**кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький національний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4344-5213>**Безсмертна О. В.**кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький національний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4142-9925>**Краєвська А. С.**кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький національний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2812-6986>**Shvarts Irina, Bezsmertna Oksana, Kraevska Alla**
Vinnytsia National Technical University

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ МАЙНОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Статтю присвячено проблемі оцінювання майнового потенціалу підприємства. Цей процес у сучасних умовах ускладнюється низкою обставин, серед яких: відсутність єдиної методики оцінювання майнового потенціалу підприємства, зміни у змісті фінансової звітності, важкодоступність достовірної інформації щодо реальної вартості активів підприємства. У статті запропоновано диференційований підхід до вибору методів оцінювання майнового потенціалу залежно від стадії життєвого циклу підприємства та ринку, на якому воно здійснює діяльність. Майновий потенціал підприємства автори розглядають як сукупність виробничого (технічного) та фінансового субпотенціалів та обґрунтовують важливість урахування особливостей фінансової звітності підприємства для підвищення рівня достовірності результатів оцінки.

Ключові слова: майновий потенціал, фінансова звітність, оцінка, життєвий цикл, вартість активів.

PECULIARITIES OF ESTIMATION OF PROPERTY POTENTIAL OF THE ENTERPRISE IN MODERN CONDITIONS

The article is devoted to the problem of assessing the property potential of the enterprise. This process in modern conditions is complicated by a number of circumstances, including: the lack of a single method of assessing the property potential of the enterprise; changes in the content of financial statements, difficult access to reliable information about the real value of the company's assets. The authors emphasize that in the structure of the property potential of the enterprise there are two main components: objective, representing a set of tangible and intangible, labor and financial resources for production; subjective – the ability of employees to use resources to maximum effect. This circumstance creates certain methodological problems in assessing the property potential of the enterprise. Since the property potential of a particular enterprise in market conditions is not an absolute characteristic and significantly depends on the state of the competitive environment, the article proposes a differentiated approach to the choice of methods for assessing property potential depending on the stage of the life cycle of the enterprise and the market in which it operates. The concept of "enterprise life cycle" is based on the dynamics of the effectiveness of its activities over a period of time. The main source of information in this analysis is financial reporting. Profit can be considered as an effective indicator in the analysis of the life cycle of the enterprise. The authors consider the property potential of the enterprise as a set of production (technical) and financial subpotentials and justify the importance of taking into account the peculiarities of the financial statements of the enterprise to increase the level of reliability of evaluation results. The article emphasizes that the technical subpotential of the enterprise deserves special attention in the process of property potential assessment. As indicators that characterize the technical subpotential of the enterprise, the authors propose to use: the coefficient of immobilization, the coefficient of technical equipment and the coefficient of technical potential of the enterprise.

Keywords: property potential, financial reporting, valuation, life cycle, asset value.

JEL classification: D24, D25, G32

Постановка проблеми. У сучасних умовах отримати інформацію для оцінки майнового потенціалу підприємства досить складно. Це пояснюється тим, що відбулися істотні зміни у змісті фінансової та статистичної звітності, яка раніше включала велику кількість звітних форм, що не використовуються сьогодні. Таким чином, має місце проблема отримання і знаходження достовірної та об'єктивної інформації для проведення дослідження, набуває особливої актуальності питання

розроблення методики оцінки майнового потенціалу підприємства на основі даних бухгалтерської звітності, оскільки, відповідно до чинного законодавства, усі суб'єкти господарювання зобов'язані скласти бухгалтерську (фінансову) звітність і надавати її користувачам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні вчені досить активно досліджують проблематику майнового потенціалу підприємства. Зокрема, слід відзначити праці Г.О. Партин, С.Я. Фаріон [1], М.В. Біло-

шкурського [2], О.Г. Денисюк [3]. Також активно працюють над цим питанням іноземні вчені М. D'Amatoa, Т. Kaukov [4] та І.В. Макаренко [5].

Проте й досі недостатньо дослідженими залишаються питання підвищення рівня достовірності оцінки майнового потенціалу та відповідності результатів цієї оцінки сучасним умовам господарювання.

Мета статті полягає в аналізі особливостей оцінки майнового потенціалу в сучасних умовах та обґрунтуванні шляхів методичного вдосконалення цього процесу.

Виклад основного матеріалу. Майновий потенціал підприємства – це його здатність створювати, зберігати, розвивати й активно використовувати матеріальні та нематеріальні активи, кадровий ресурс і можливості бізнес-середовища для забезпечення конкурентоспроможної діяльності в сучасних умовах. Таким чином, у структурі майнового потенціалу підприємства можна виділити два основні складники:

– об'єктивний, що являє собою сукупність матеріальних і нематеріальних, трудових і фінансових ресурсів для виробництва продукції;

– суб'єктивний – здатність працівників підприємства використовувати ресурси з максимальною віддачею.

Дана обставина створює певні методологічні проблеми оцінки майнового потенціалу підприємства.

Майновий потенціал конкретного підприємства в ринкових умовах не є абсолютною характеристикою, оскільки він істотно залежить від стану конкурентного середовища, конкурентоспроможності галузі та стану макроекономіки.

При цьому майновий потенціал підприємства являє собою сукупність виробничого (технічного) та фінансового субпотенціалів. Дані локальні субпотенціали мають вартісну оцінку, що вимагає вартісного вимірювання майнового потенціалу підприємства. Обґрунтування підходів і вибір методів вартісного вимірювання складників майнового потенціалу підприємства дадуть змогу сформулювати інтегральний вартісний показник, який повинен відповідати таким вимогам:

– мати чутливість до змін внутрішнього і зовнішнього середовища;

– відображати стан макро- та мікрорівня бізнес-оточення;

– відображати зміну поточних і потенційних можливостей підприємства.

Як вимірювач майнового потенціалу можна прийняти вартість підприємства, але вид вартості і методика її розрахунку залежать від ринкових позицій підприємства. Особливість застосування ринкової вартості як управлінського показника полягає у тому, що ринкова вартість заснована на очікуваннях інвестора, а не тільки на фактичних результатах діяльності. Якщо ринок очікує поліпшень у діяльності підприємства, то ринкова вартість його активів буде вище балансової.

Те ж саме відбувається, якщо підприємство вживає заходів щодо реструктуризації своєї діяльності. Ефективне управління вартістю означає, що всі аналітичні методи орієнтовані на те, щоб допомогти підприємству максимізувати свою вартість, спрямувавши процеси управління на ключові фактори вартості. У такому разі управління постійно ініціює зміни, спрямовані на реструктуризацію підприємства, його капіталу, управлінської структури.

Переваги методів оцінки бізнесу для вимірювання майнового потенціалу підприємства полягають у:

1) оцінці окремих елементів активів і пасивів підприємства за ринковою вартістю;

2) залученні для розрахунків ретроспективної, поточної і прогнозної інформації;

3) обліку потенційних можливостей не лише засобів і предметів праці, а й кадрового потенціалу в прогнозуванні показників прибутковості;

4) обліку можливості впливу на прибутковість нематеріальних активів, у тому числі ділової репутації підприємства;

5) обліку ринкових позицій підприємства щодо конкурентів;

6) включенні ринкової вартості (як агрегованого показника) в систему рейтингової оцінки для залучення акціонерів.

Показники, що лежать в основі вимірювання майнового потенціалу підприємства, повинні бути адекватно відображені у його бухгалтерській звітності.

В основі аналізу даних показників лежать не лише облікові, а й позаоблікові дані. У разі правильно організованої бухгалтерської звітності облікові дані дають змогу підвищити рівень інтерпретації економічних показників під час оцінки якості оперативного і стратегічного управління підприємством.

Коригування показників фінансової звітності може здійснюватися шляхом застосування стандартних методів оцінки, адекватних конкретній ситуації. Наприклад, під час оцінки машин і обладнання можна використовувати такі методи: індексний, прямого порівняння продажів, відсотка відновної вартості, прямої капіталізації чистого операційного доходу, дисконтованого грошового потоку.

У цілому вид вартості бізнесу та методики її визначення як індикатор майнового потенціалу повинні максимально узгоджуватися із цілями і завданнями підприємства, стратегічними можливостями самого підприємства та ринку. При цьому стандартні методики визначення вартості підприємства слід адаптувати до цілей стратегічного управління підприємством, обґрунтовано застосовувати підходи і методи, максимально узгоджені зі станом підприємства і його ринковими позиціями.

Конкретні методики вимірювання майнового потенціалу повинні враховувати фазу життєвого циклу підприємства і ринку, на якому воно функціонує. Аналітична інформація, отримана на основі методів, які відображають вартісну концепцію управління, дає змогу найбільш точно ідентифікувати економічне становище підприємства, доповнивши традиційні методики фінансового аналізу.

У табл. 1 представлено сфери раціонального застосування методів вартісної оцінки майнового потенціалу підприємства відповідно до загальноприйнятої типології фаз життєвого циклу підприємства та ринку.

Поняття «життєвий цикл підприємства» ґрунтується на динаміці результативності його діяльності протягом певного періоду часу. Основним інформаційним джерелом під час даного аналізу є фінансова звітність. Як результативний показник під час аналізу життєвого циклу підприємства можна розглядати прибуток. Прибуток за час функціонування підприємства еквівалентний усім чистим надходженням грошових коштів. Досягнення граничних значень як прибутку, так і чистих грошових потоків багато в чому залежить

Таблиця 1

Матриця вибору методів вартісної оцінки майнового потенціалу підприємства

Фаза ринку	Фаза підприємства			
	Становлення	Ріст	Зрілість	Спад
Становлення	1. Метод чистих активів (балансова оцінка)	1. Метод чистих активів (балансова оцінка) 2. Метод дискontованого грошового потоку з короткостроковим прогнозом 3. Метод ринкових мультиплікаторів	1. Метод чистих активів (ринкова оцінка) з урахуванням витрат на формування ділової репутації 2. Метод капіталізації чистого прибутку 3. Метод ринкових мультиплікаторів	Метод ліквідаційної вартості
Стабільність	1. Метод чистих активів (балансова оцінка) з урахуванням організаційно-управлінських витрат на створення підприємства	1. Метод чистих активів (балансова оцінка) 2. Метод дискontованого грошового потоку з короткостроковим прогнозом 3. Метод ринкових мультиплікаторів	1. Метод чистих активів (ринкова оцінка) з урахуванням витрат на формування ділової репутації 2. Метод дискontованого грошового потоку 3. Метод ринкових мультиплікаторів	Метод розподільної вартості
Спад	1. Метод чистих активів (балансова оцінка)	1. Метод чистих активів (балансова оцінка) 2. Метод дискontованого грошового потоку з короткостроковим прогнозом	1. Метод чистих активів (ринкова оцінка) 2. Метод дискontованого грошового потоку з короткостроковим прогнозом	Метод ліквідаційної вартості

Джерело: складено на основі [5]

від ресурсів (витрат), які можна залучити до процесу функціонування підприємства. Це викликає необхідність отримання потрібної інформації на етапі зародження підприємства, оскільки багато майбутніх чистих грошових потоків закладаються саме у цей час.

Брак чистих грошових потоків на будь-якій стадії життєвого циклу підприємства зумовлює криза неплатежів, які, скорочуючи його життєвий шлях, можуть призвести до банкрутства. Спрогнозувати подібну ситуацію можна, використовуючи різні форми бухгалтерської звітності.

Річна, а також проміжна бухгалтерська (фінансова) звітність, методика заповнення якої регламентована законодавчо, має такі недоліки, що не дають змоги оперувати нею під час прийняття ефективних управлінських рішень:

- до моменту публікації інформація, що міститься у звітності, відображає ретроспективні дані;
- аудит звітності здійснюється не в повному обсязі, а лише настільки, наскільки того вимагають закон і договір з аудиторською організацією;
- будучи викладом минулих подій, звітність не містить прогнозні дані;
- не дає змоги оцінити вартість кадрів і охоплює не всі види фінансових операцій;
- кожна стаття активу балансу здебільшого має кілька джерел покриття, причому не завжди вдається встановити частку кожного джерела покриття для конкретного виду активів;
- не забезпечується просторова співставність, що вимагає додаткових даних для порівняння та аналітичного огляду аналогічних показників із середньогалузевими значеннями;
- поточні нормативні документи з ведення обліку та звітності регламентують дотримання принципу нетто, тому основні регулюючі статті у балансі не наводяться;
- підсумок балансу не відображає суми коштів, якою реально володіє підприємство, через невідповідність балансової оцінки засобів реальним умовам гос-

подарування внаслідок інфляції, наявності позабалансових активів, вікового складу необоротних активів, дії науково-технічних чинників.

Спеціальні види бухгалтерської (фінансової) звітності використовуються для цілей, пов'язаних із прийняттям рішень, де потрібна точніша інформація про витрати за видами продукції, що дає змогу проводити відмінності між різноєфективними видами продукції на підставі отриманих прибутків і чистих грошових потоків.

На особливу увагу в процесі оцінювання майнового потенціалу заслуговує технічний субпотенціал підприємства. Як показники, що характеризують технічний субпотенціал підприємства, можуть бути використані:

- 1) коефіцієнт іммобілізації, що розраховується як частка залишкової вартості основних засобів у загальному обсязі майна підприємства;
- 2) коефіцієнт технічної оснащеності, що визначається як частка активної частини основних виробничих засобів у сукупній вартості основних засобів підприємства;
- 3) коефіцієнт технічного потенціалу підприємства, що розраховується як частка активної частини основних виробничих засобів у загальній вартості майна підприємства.

Висновки. Таким чином, для проведення всебічного комплексного аналізу й оцінки майнового потенціалу підприємства даних бухгалтерської звітності явно недостатньо. Необхідно використовувати дані статистичної звітності та технічної документації.

Також у сучасних умовах для підвищення рівня достовірності досить ефективним є вибір методів залежно від стадії життєвого циклу як підприємства, так і ринку у цілому. Урахування особливостей формування бухгалтерської (фінансової) звітності на різних стадіях життєвого циклу підприємства дасть змогу підвищити аналітичність звітності, що, своєю чергою, матиме позитивний вплив на якість прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Партин Г.О., Фаріон С.Я. Економічна сутність майнового потенціалу підприємства. *Бізнес Інформ*. 2013. № 6. С. 296–301.
2. Білошкурський М.В. Шляхи підвищення ефективності управління майновим потенціалом підприємства. *Актуальні проблеми формування та управління потенціалом підприємств в умовах інноваційно-інвестиційного розвитку* : тези доповідей Всеукр. заочної наук.-практичної конференції. Харків : Українська інженерно-педагогічна академія, 2013. С. 180–183.
3. Денисюк О.Г. Майновий потенціал підприємства: сутність, відтворення, управління : автореф. дис. ... канд. екон. наук ; Український науково-дослідний інститут продуктивності АПК. Київ, 2010. 21 с.
4. D'Amato M. & Kaukob T. (2012) Sustainability and risk premium estimation in property valuation and assessment of worth. *Building Research & Information*. Vol. 40. Issue 2. P. 174–18.
5. Макаренко И.В. Оценка имущественного потенциала предприятия на основе бухгалтерской отчетности. *Труды БГТУ. Серия 5 : Экономика и управление*. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/otsenka-imuschestvennogo-potentsiala-predpriyatiya-na-osnove-buhgalterskoy-otchetnosti>

References:

1. Partin G.O., Farion S.Y. (2013) The economic essence of the property potential of the enterprise. *Business Inform*, no. 6, pp. 296–301.
2. Biloshkursky M.V. (2013) Ways to increase the efficiency of property potential management of the enterprise. *Actual problems of formation and management of the potential of enterprises in terms of innovation and investment development: abstracts of reports All-Ukrainian. correspondence scientific-practical conference*. Kharkiv: Ukrainian Engineering Pedagogical Academy, pp. 180–183.
3. Denisyuk O.G. (2010) Property potential of the enterprise: essence, reproduction, management: author's ref. dis. cand. econ. science. Kyiv: Ukrainian Research Institute of Agricultural Productivity, 2010. 21 p.
4. D'Amato M. & Kaukob T. (2012). Sustainability and risk premium estimation in property valuation and assessment of worth. *Building Research & Information*, vol. 40, issue 2, pp. 174–18.
5. Makarenko I.V. Assessment of the property potential of the enterprise on the basis of financial statements. *Proceedings of BSTU. Series 5: Economics and Management*. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/otsenka-imuschestvennogo-potentsiala-predpriyatiya-na-osnove-buhgalterskoy-otchetnosti>